

EVROPSKA POVELJA O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI NA LOKALNOM NIVOU

EVROPSKA POVELJA
O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI
NA LOKALNOM NIVOU

EVROPSKA POVELJA O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI NA LOKALNOM NIVOU

Za lokalne i regionalne uprave,
u cilju usmeravanja njihovih snaga
i partnerstava ka postizanju
veće ravnopravnosti

*Povelju sastavio i predstavio
Savet evropskih opština i regija
sa partnerima*

**EVROPSKA POVELJA
O RODNOJ RAVNOPRAVNOSTI
NA LOKALNOM NIVOU**

Izdavač

Stalna konferencija gradova i opština
Makedonska 22/VIII
11000 Beograd

Glavna i odgovorna urednica

Zorica Vukelić

Priradio

Vladimir Jovanović

Grafički dizajn

Atelje

Štampa

Atelje

www.atelje.biz

Tiraž: 500 primeraka

ISBN 978-86-82455-69-1

Sadržaj

Predgovor	7
Uvod	9
Preambula.....	13
Načela	19
Implementacija povelje i njenih odredaba	23
Demokratska odgovornost	27
Politička uloga	28
Opšti okvirza ravnopravnost	33
Uloga poslodavca	36
Javne nabavke i ugovaranje.....	38
Uloga pružanja usluga.....	40
Planiranje i održivi razvoj.....	48
Uloga nadzornog tela	52
Bratimljenje (twinning) i međunarodna saradnja.....	53

Predgovor

Rodna ravnopravnost pretpostavlja da muškarci i žene imaju jednake preduslove za ostvarivanje ljudskih prava.

Osim toga, rodna ravnopravnost pretpostavlja i da postoje jednake mogućnosti za muškarce i žene da doprinesu kulturnom, političkom, ekonomskom, socijalnom i nacionalnom napretku, kao i da imaju identične mogućnosti da uživaju sve koristi i benefi cije od napretka jedne zajednice.

Upravo iz ovih razloga, Savet evropskih opština i regiona (CEMR), kao asocijacija lokalnih i regionalnih vlasti iz preko trideset zemalja Evrope, usvojio je 2006. godine Evropsku povelju o jednakosti muškaraca i žena u lokalnom životu.

Povelja je predstavljena na Šestoj evropskoj ministarskoj konferenciji Saveta Evrope o ravnopravnosti između žena i muškaraca, održanoj 8. i 9. juna 2006, u Stokholmu, kao i Odboru evropskog parlamenta o pravima žena i rodnoj ravnopravnosti, održanoj 12. septembra iste godine u Briselu, i u oba slučaja je prihvaćena sa velikim interesovanjem.

Do sada je Povelju potpisalo oko 256 evropskih lokalnih i regionalnih uprava.

Bez ravnopravnosti u političkom, ekonomskom i bilo kom drugom obliku odlučivanja, ne postoji mogućnost da rodna ravnopravnost bude integrisana u kreiranje politika vlade. Bez aktivnog učešća žena u procesu izgradnje našeg društva kao modernog, evropski profi lisanog i demokratskog, nije moguće ostvarivanje demokratije, ravnopravnosti i napretka društva.

Ova publikacija predstavlja doprinos Stalne konferencije gradova i opština u procesu opšte ravnopravnosti polova i uključivanju žena u društveni, politički, ekonomski i javni život Srbije, u cilju upoznavanja aktera koji su uključeni u proces kreiranja politika sa standardima u ovoj oblasti.

Generalni sekretar
Đorđe Staničić

Uvod

Evropska Povelja o rodnoj ravnopravnosti na lokalnom nivou namenjena je lokalnim i regionalnim upravama Evrope, koje se njenim potpisivanjem, javno obavezuju da će slediti principe rodne ravnopravnosti i sprovoditi odredbe propisane Poveljom u svojim sredinama.

U cilju pružanja podrške primeni ovih principa, svaka potpisnica Povelje će pripremiti Akcioni plan, koji će određivati prioritete, aktivnosti i sredstva za njegovo sprovođenje.

Potpisnice će takođe biti u obavezi da se povežu sa svim relevantnim institucijama i organizacijama u svojoj zemlji kako bi na najbolji mogući način promovisale najbolje prakse u pogledu istinske ravnopravnosti.

Povelja je sastavljena u okviru ciljeva projekta (2005-2006) Saveta evropskih opština i regiona u saradnji sa dole navedenim partnerima. Projekat je finansirala Evropska komisija, kroz svoj Peti program rodne ravnopravnosti.

* * * * *

Rodna ravnopravnost predstavlja fundamentalno pravo za sve i od suštinskog je značaja za svaku demokratsku sredinu. Da bi ovo pravo bilo ostvareno,

ono mora biti ne samo prepoznato s pravne strane, već i uspešno primenjeno na sve aspekte političkog, ekonomskog, društvenog i kulturnog života.

Uprkos brojnim primerima zvaničnog priznanja i pomaka na tom polju, rodna ravnopravnost još uvek nije prisutna u svakodnevnom životu. U praksi, žene i muškarci nemaju ista prava. Društvene, političke, ekonomske i kulturne nejednakosti su i dalje prisutne – primer za to su razlike u platama i nejednaka zastupljenost u političkom životu.

Ove neravnopravnosti su zapravo rezultat društvenih oblika izgrađenih na osnovu brojnih stereotipa prisutnih u porodici, obrazovanju, kulturi, medijima, poslovnom svetu, društvenim organizacijama... u mnogim oblastima u kojima je moguće delovati kroz usvajanje novog pristupa i strukturalnih promena.

Svi aspekti vlasti bliski ljudima, lokalna i regionalna vlast, predstavljaju najpogodnije tle za borbu protiv upornog širenja neravnopravnosti, kao i za propagiranje istinski ravnopravnog društva. One su u poziciji da putem svojih nadležnosti i saradnje sa najrazličitijim lokalnim akterima, preduzmu konkretne korake ka postizanju ravnopravnosti između žena i muškaraca.

Princip supsidiarnosti je od posebnog značaja za praktičnu primenu prava na rodnu ravnopravnost. Ovaj princip se odnosi na sve nivoe vlasti – evropsku, državnu, regionalnu ili lokalnu. Iako se odgovornosti evropske lokalne i regionalne vlasti razlikuju, zajedničko im je da mogu i moraju igrati pozitivnu ulogu u promociji ravnopravnosti u praksi i na taj način uticati na svakodnevni život svojih građana.

Načela lokalne i regionalne samouprave su takođe usko povezana sa *principom supsidiarnosti*. Povelja lokalne samouprave Saveta Evrope iz 1985. godine koju je potpisala i ratifikovala većina evropskih zemalja, stavlja akcenat na “*pravo i sposobnost lokalnih vlasti da u skladu sa zakonom regulišu i upravljaju znatnim delom javnih poslova u skladu sa interesom lokalnog stanovništva.*” Sprovođenje i promovisanje prava na ravnopravnost mora predstavljati srž ovog koncepta lokalne samouprave.

Lokalna i regionalna demokratska vlast mora izabrati najbolja rešenja po pitanju najvažnijih aspekata svakodnevnog života kao sto su stanovanje, sigurnost, javni saobraćaj, zapošljavanje ili zdravstvo.

Takođe, veće učešće žena u razvoju i implementaciji lokalne i regionalne politike omogućava da njihovo životno iskustvo, sposobnost i kreativnost budu uzeti u obzir.

Ako želimo da stvorimo društvo zasnovano na ravnopravnosti, veoma je važno da lokalna i regionalna vlast uzme u obzir pitanje rodne pripadnosti i njihovih strategija, organizacije i prakse. A u današnjem i sutrašnjem svetu, pravo na ravnopravnost između muškaraca i žena je takođe ključ našeg ekonomskog i društvenog uspeha – ne samo na evropskom i državnom nivou, već i u regionu, gradovima i lokalnim zajednicama.

* * * * *

Savet evropskih opština i regiona, kao i njegov odbor žena izabranih predstavnika lokalnih i regionalnih vlasti, već dugu niz godina aktivno promovišu ravnopravnost žena i muškaraca na lokalnom i regionalnom nivou. 2005. godine Savet je pokrenuo konkretnu inicijativu za evropske lokalne i regionalne vlasti: grad za ravnopravnost. Promocijom dobre prakse određenih evropskih gradova i opština, "grad za ravnopravnost" predlažu se načini za sprovođenje strategija koje se tiču rodne ravnopravnosti na lokalnom i regionalnom nivou. Ova Povelja se nadovezuje na ta dostignuća.

Uloga lokalnih i regionalnih uprava u promociji rodne ravnopravnosti je utvrđena Svetskom deklaracijom Međunarodnog saveza lokalnih vlasti (IULA) o "ženama u lokalnoj upravi" koja je usvojena 1998. godine. Održavanje ravnopravnost između žena i muškaraca je jedan od glavnih ciljeva nove svetske organizacije, Ujedinjeni gradovi i lokalne vlasti.

Preambula

Savet evropskih opština i regiona, koji predstavlja evropske lokalne i regionalne uprave, saraduje sa sledećim partnerima:

- Nacionalna asocijacija opština u republici Bugarskoj (National Association of Municipalities in the Republic of Bulgaria)
- Savez kiparskih opština
- Savez gradova i zajednica Republike Češke (SMO CR)
- Asocijacija finskih lokalnih i regionalnih vlasti
- Francuski sektor CEMR (AFCCRE)
- Nemački sektor CEMR (RGRE)
- Centralni savez opština i zajednica Grčke (KEDKE)
- Mađarska nacionalna asocijacija lokalnih vlasti (TOOSZ)
- Italijanski sektor CEMR (AICCRE)

- Toskanska federacija AICCRE
- Asocijacija gradova i opština Luksemburga (SYVICOL)
- Asocijacija gradova Poljske (ZMP)
- Španska federacija opština i pokrajina (FEMP)
- Baskijska asocijacija opština (EUDEL)
- Grad Beč
- Grad Sen Žan de la Ruel
- Grad Frankfurt na Majni
- Grad Cartagina
- Grad Valensija
- Agencija za vreme i mobilnost Belfort-Monbejar
- Stalni odbor evro-mediteranskog partnerstva lokalnih i regionalnih vlasti (COPPEM)

Imajući na umu da su Evropska zajednica i unija utemeljene na fundamentalnim pravima i slobodama uključujući i zalaganje za rodnu ravnopravnost, kao i da je evropsko zakonodavstvo osnova napretka postignutog u ovoj oblasti u Evropi;

Pozivajući se na međunarodni pravni okvir za ljudska prava Ujedinjenih nacija i posebno na Opštu deklaraciju o ljudskim pravima i Konvenciju o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena, usvojenu 1979. godine;

Naglašavajući bitan doprinos Saveta Evrope promociji ravnopravnosti žena i muškaraca i lokalne samouprave;

Uzimajući u obzir da ravnopravnost žena i muškaraca podrazumeva želju da se sprovedu aktivnosti na tri dodatna aspekta za njeno postizanje, tj. eliminacija direktne neravnopravnosti, iskorenjivanje indirektno neravnopravnosti i izgradnja političke, pravne i društvene sredine koja će podržavati proaktivni razvoj ravnopravne demokratije;

Osuđujući (kritikujući) stalnu nedoslednost između de jure prepoznavanja prava na ravnopravnost i stvarne i uspešne primene tog prava;

Imajući u vidu da lokalne i regionalne uprave u Evropi igraju i moraju igrati, ključnu ulogu u primeni prava na ravnopravnost svojih građana i stanovnika, naročito žena i muškaraca, u svim domenima njihove odgovornosti;

Imajući u vidu da je ravnopravno učešće i prisustvo žena i muškaraca u upravi i na vodećim pozicijama od suštinskog značaja za demokratiju;

Vodeći se primerom Konvencije o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena iz 1979. godine, Pekinškom deklaracijom i platformom za aktivnosti UN iz 1995., i Rezolucijom 23. specijalne sednice Generalne skupštine iz 2000. (Peking + 5), Poveljom osnovnih prava Evropske unije, Preporukama Saveta iz decembra 1996. o ravnopravnom učešću žena i muškaraca u upravi i Svetskom deklaracijom međunarodne unije lokalnih vlasti o ženama u lokalnim vladama, iz 1998;

Sa željom da obeleži 25.-ogodišnjicu stupanja na snagu Konvencije UN o uklanjanju svih oblika diskriminacije žena od septembra 1981, donosi ovu Evropsku povelju o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou i poziva lokalne i regionalne uprave u Evropi da potpišu i sprovedu ovu Povelju.

I

DEO

Načela

Potpisnici ove Povelje o ravnopravnosti žena i muškaraca na lokalnom nivou prepoznaju sledeća načela kao fundamentalna za naše aktivnosti:

1. Ravnopravnost žena i muškaraca je fundamentalno pravo

Lokalne i regionalne uprave moraju ovo pravo sprovoditi u svim domenima svoje odgovornosti, uključujući obavezu da eliminišu sve oblike diskriminacije, bila ona direktna ili indirektna.

2. Da bi rodna ravnopravnost bila zagantovana, moraju se rešavati pitanja višestruke diskriminacije i hendikepa

Višestruka diskriminacija i hendikep bazirani na, osim rodnim, razlikama u rasi, boji, etničkoj i društvenoj pripadnosti, genetskim karakteristikama, jeziku, veri ili verovanju, političkom ili drugom mišljenju, pripadnosti nacionalnoj manjini, imovini, rođenju, invaliditetu, starosti, seksualnoj orijentaciji ili društveno-ekonomskom statusu, moraju takođe biti uzeti u obzir prilikom rešavanja pitanja ravnopravnosti između žena i muškaraca.

3. Podjednako učesće žena i muškaraca u procesima odlučivanja je preduslov za demokratsko društvo

Pravo na ravnopravnost žena i muškaraca zahteva da lokalne i regionalne vlasti preduzmu sve odgovarajuće mere i usvoje sve potrebne strategije u cilju promovisanja podjednake zastupljenosti i učesća žena i muškaraca u svim sferama uprave.

4. Eliminisanje rodних stereotipa je fundamentalno za postizanje ravnopravnosti između žena i muškaraca

Lokalne i regionalne vlasti moraju podsticati eliminaciju stereotipa i prepreka na kojima se temelje nejednakosti u pogledu statusa i položaja žena i koji povećavaju nejednako vrednovanje uloga žena i muškaraca u političkom, ekonomskom, društvenom i kulturnom smislu.

5. Uvrščivanje rodnih stavova u sve aktivnosti lokalne i regionalne uprave je neophodno u procesu poboljšanja ravnopravnosti između žena i muškaraca

Stanovišta rodne ravnopravnosti moraju biti uzeta u obzir prilikom sastavljanja strategija, metoda i instrumenata koji utiču na svakodnevni život lokalnog stanovništva – na primer, kroz primenu tehnika “rodne konvencionalizacije”¹ i “rodnog proračuna”². Iskustvo žena na lokalnom nivou, uključujući i njihove životne i radne uslove, moraju biti analizirani i uzeti u obzir.

6. Pravilno obezbeđivanje resursa za akcioni plan i program je neophodan alat u unapređivanju rodne ravnopravnosti

Lokalne i regionalne uprave moraju sastaviti akcioni plan i program ravnopravnosti, koji obuhvata dovoljno finansijskih i ljudskih resursa koji su potrebni za njegovo sprovođenje.

Ova načela čine osnovu odredaba navedenih u III delu ovog dokumenta.

---

¹ *Rodna konvencionalizacija (Gender Mainstreaming): U julu 1997. godine, Savet UN za ekonomiju i društvo (ECOSOC) definisalo je koncept rodne konvencionalizacije kao na sledeći način: “Konvencionalizacija rodnog stava je proces procene učesća žena i muškaraca u svakoj od planiranih aktivnosti, uključujući zakonodavstvo, strategije ili programe, u bilo kojoj oblasti i na svim nivoima. To je strategija koje čini svako iskustvo žene kao i muškarca integralnim delom planiranja, sprovođenja, praćenja i evaluacije planova i programa u svim političkim, ekonomskim i društvenim sferama, od kojih i žene i muškarci imaju jednake koristi, a neravnopravnost se dalje ne širi.”*

² *Rodni proračun (Gender budgeting): “Rodni proračun je primena rodne konvencionalnosti u budžetskom procesu. To podrazumeva procenu budžeta na rodnim osnovama, ugrađivanjem rodne strategije u sve nivoe budžetskog procesa, kao i restrukturiranjem prihoda i troškova u cilju promovisanja rodne ravnopravnosti.”*

II
DEO

Implementacija povelje i njenih odredaba

Potpisnici se obavezuju da će preduzeti sledeće korake u cilju implementacije odredaba ove Povelje:

1. Svaki potpisnik Povelje će, u prihvatljivom vremenskom okviru (ne više od dve godine od datuma potpisivanja) razviti i usvojiti Akcioni plan ravnopravnosti i nadalje ga primenjivati.
2. Akcioni plan ravnopravnosti će definisati ciljeve i prioritete potpisnika, zatim mere planirane za sprovođenje, kao i dodeljena sredstva za sprovođenje Povelje i njom propisanih ciljeva. Plan će takođe definisati i vreme za implementaciju. Ako potpisnik već poseduje Akcioni plan ravnopravnosti, u tom slučaju će ga samo uskladiti sa relevantnim pitanjima koja se obrađuju u Povelji.
3. Svaki potpisnik će vršiti detaljne konsultacije pre usvajanja svog Akcionog plana ravnopravnosti, a nakon usvajanja će ga i predstaviti različitim stranama. Takođe će redovno izveštavati javnost o napretku postignutom kroz implementaciju plana.
4. Svaka potpisnica će vršiti reviziju svog Akcionog plana u skladu sa situacijom i sastaviće plan za svaki naredni period.

5. Svaka potpisnica se slaže da će u načelu da delovati u skladu sa odgovarajućim sistemom evaluacije koji će biti uspostavljen kako bi se omogućila procena napretka pri sprovođenju ove Povelje, kao i da pruži pomoć lokalnim i regionalnim upravama širom Evrope pri međusobnoj razmeni iskustava o efektivnim načinima postizanja veće ravnopravnosti između žena i muškaraca. Potpisnica će takođe omogućiti da njen Akcioni plan i svi drugi relevantni javni materijali budu dostupni u te svrhe.
6. Svaka potpisnica će pismeno obavestiti Savet evropskih opština i regiona o potpisivanju Povelje, datumu i kontaktu za buduću saradnju vezane za Povelju.

III
DEO

Demokratska odgovornost

Član 1

1. Potpisnica priznaje da je pravo na ravnopravnost žena i muškaraca fundamentalni preduslov demokratije i da demokratsko društvo ne može priuštiti da se sposobnost, znanje, iskustvo i kreativnost žena zanemari. S tim u vezi, potpisnica mora na osnovu ravnopravnosti obezbediti uključenje, prisustvo i učesće žena iz različitih miljea i starosnih grupa u sve sfere političkog i javnog upravljanja.
2. Potpisnica, kao demokratski izabrano telo odgovorno za obezbeđivanje blagostanja svog naroda i oblasti, obavezuje se da će se zalagati i unaprediti praktičnu primenu ovog prava u svim sferama aktivnosti – kao demokratski predstavnik lokalne zajednice, telo koje obezbeđuje i pruža usluge, planira i reguliše, kao i u svojstvu poslodavca.

Politička uloga

Član 2 – Političko učešće

1. Potpisnica priznaje jednako pravo žena i muškaraca da glasaju, budu kandidati i vrše funkciju na koju su izglasani.
2. Potpisnica priznaje jednako pravo žena i muškaraca da učestvuju u izradi i sprovođenju strategija, da vrše javnu funkcije i sve druge funkcije na svim nivoima uprave.
3. Potpisnica priznaje princip podjednagog učešća u svim izabranim i javnim upravnim organima.
4. Potpisnica se obavezuje da će preduzeti sve prihvatljive mere u cilju obezbeđivanja podrške svim gore navedenim pravima i principima, uključujući:
  - Podsticanje žena da se prijavljuju za glasanje, da koriste svoja glasačka prava i da se kandiduju za javnu funkciju;
  - Podsticanje političkih partija i grupa da usvoje i sprovedu načela podjednagog učešća žena i muškaraca;
  - Podsticanje političkih partija i grupa da preduzmu sve zakonske korake, čak i usvajanjem kvota tamo gde je potrebno, kako bi se povećao broj odabranih, a potom i izglasanih žena kandidata;

- Regulisanje sopstvenih procedura i standarda poslovanja, tako da potencijalni kandidati i izabrani predstavnici nisu hendikepirani stereotipnim oblicima ponašanja i jezika, ili uznemiravanjem;
  - Usvajanje mera koje omogućuju izabranim predstavnicima da usklade svoj privatni, poslovni i javni život, na primer, obezbedivši takav raspored radnih obaveza i metoda da svaki izabrani predstavnik ima priliku da u potpunosti učestvuje.
5. Potpisnica se obavezuje da će promovisati i primenjivati načela jednakog učešća žena i muškaraca u svojim upravnim i savetodavnim organima, kao i eksternim telima.
- Međutim, tamo gde trenutno ne postoji jednako učešće žena i muškaraca, uprava će sprovesti gore navedeno po ništa manje povoljnom osnovu za rod u manjini od trenutnog rodnog odnosa.
6. Potpisnica se dalje obavezuje da će obezbediti da nijedna javna ili politička pozicija na koju bira ili postavlja predstavnika nije, u načelu ili praksi, ograničena ili predviđena za samo jedan rod, zbog stereotipnih stavova.

Član 3 – Učešće u političkom i građanskom životu

1. Potpisnica priznaje pravo građana da učestvuju u radu javnih poslova kao fundamentalno demokratsko načelo, kao i to da žene i muškarci imaju pravo podjednagog učešća u upravi i javnom životu njihovih regiona, opština, i lokalnih zajednica.
2. U odnosu na različite oblike učešća u javnim poslovima, na primer preko savetodavnih odbora, saveta suseda, elektronskog učešća ili vežbi planiranja učešća, potpisnica se obavezuje da će se zalagati za ravnopravno učešće žena i muškaraca u praksi. Tamo gde postojeći oblici učešća ne vode do pomenute ravnopravnosti, potpisnica se obavezuje da će razviti i testirati nove metode.

3. Potpisnica se obavezuje da će promovisati aktivno učešće u svom političkom i građanskom životu žena i muškaraca iz svih sektora zajednice, naročito onih žena i muškaraca iz manjinskih grupa koji inače ne bi bili uključeni.

Član 4 – Javno obavezivanje na ravnopravnost

1. Potpisnica će se kao demokratski vođa i predstavnik svoje zajednice i teritorije, formalno javno obavezati da će sprovoditi principe ravnopravnosti između žena i muškaraca na lokalnom nivou, uključujući:
  - Objavu potpisivanja ove Povelje, a zatim i debate i usvajanja od strane svog najvišeg predstavničkog tela;
  - Obavezivanje da će ispuniti sve odredbe ove Povelje i da će javno podnositi redovne izveštaje o postignutom napretku pri sprovođenju svog Akcionog plana za ravnopravnost;
  - Obavezivanje da će potpisnica i njeni izabrani članovi biti dosledni i podržavati obrasce dobrog ponašanja, u odnosu na rodnu ravnopravnost.
2. Potpisnica će u toku svog demokratskog mandata nastojati da podstakne druge političke i javne institucije i privatna tela kao i građanske organizacije, da se priključe praktičnoj primeni prava na rodnu ravnopravnost.

Član 5 – Saradnja sa partnerima na obezbeđivanju ravnopravnosti

1. Potpisnica će saradivati sa svim svojim partnerima, od državnih i privatnih sektora do civilnih društvenih organizacija, kako bi se obezbedila veća ravnopravnost između žena i muškaraca u svim životnim aspektima u toj oblasti.
2. Potpisnica će se konsultovati sa svojim partnerskim telima i organizacijama, uključujući i svoje društvene partnere, oko razvoja i prerade svog Akcionog plana za ravnopravnost kao i drugih važnih pitanja vezanih za ravnopravnost.

Član 6 - Suprotstavljanje stereotipima

1. Potpisnica se obavezuje da će, koliko je to moguće, sprečavati i boriti se protiv predrasuda, praksi i upotrebe jezika i predstava baziranih na ideji superiornosti ili inferiornosti jednog od dva pola, ili na stereotipnim ulogama žena ili muškaraca.
2. S tim u vezi, potpisnica će se postarati da je njena javna i interna komunikacija potpuno u skladu sa ovom odredbom, kao i da promoviše pozitivne rodne prilike i primere.
3. Potpisnica će takođe pomoći svom osoblju, kroz treninge i druga sredstva, da prepozna i eliminiše stereotipne stavove i ponašanja, i prema tome prilagodi obrasce ponašanja.
4. Potpisnica će sprovesti aktivnosti i kampanje u cilju podizanja svesti građana o štetnoj ulozi rodnih stereotipa u postizanju ravnopravnosti između žena i muškaraca.

Član 7 – Dobra uprava i savetovanje

1. Potpisnica priznaje pravo žena i muškaraca da se njihova pitanja rešavaju ravnopravno, nepristrasno, pravično i u prihvatljivom roku, uključujući:
  - Pravo da se njihova reč čuje pre donošenja bilo kakve individualne odluke nepovoljne po njih;
  - Dužnost nadležnog organa da obrazloži svoju odluku;
  - Pravo na informaciju od važnosti o stvarima koje se na njih odnose.
2. Potpisnica prihvata da će se širom sfere njenih nadležnosti, kvalitet strategija i upravljanja najverovatnije poboljšati ukoliko svi na koje se one odnose budu imali priliku da u odlučujućoj fazi budu konsultovani, kao i da je važno da ženama i muškarcima u praksi bude dat jednak pristup relevantnim informacijama i podjednaka mogućnost reagovanja.

3. Potpisnica se stoga obavezuje da će sprovesti sledeće korake ukoliko se ukaže potreba:
- Omogućiti da plan pružanja informacija uvrsti potrebe žena i muškaraca, uključujući i njihove metode pristupa informacijama i komunikacionim tehnologijama;
  - Tamo gde će doći do konsultacija, onima čiji stavovi imaju najmanje prilike da se čuju, bude omogućeno ravnopravno učešće u procesu konsultacija, kao i da će se sprovesti zakonite aktivnosti koje će omogućiti da se to zaista i dogodi;
  - Po potrebi obavljati posebne konsultacije za žene.

Opšti okvir za ravnopravnost

Član 8 – Opšte odredbe

1. Potpisnica će, u skladu sa svojim nadležnostima, priznati, poštovati i primenjivati relevantna prava i principe ravnopravnosti između žena i muškaraca i boriti se protiv rodnog hendikepa i diskriminacije.
2. Odredbe propisane ovom Poveljom primenjuju se na potpisnicu samo tamo gde one ili njihovi relevantni aspekti, potpadaju pod nje-ne pravne moći.

Član 9 – Rodna procena

1. Potpisnica se obavezuje, u skladu sa svojim nadležnostima, da će vršiti rodnu procenu, kao što je utvrđeno ovim Članom.
2. U tu svrhu, potpisnica će sastaviti program implementacije rodnih procena, u skladu sa svojim prioritetima, sredstvima i vremenskim okvirom koje će uvrstiti ili uzeti u obzir u svom Akcionom planu za ravnopravnost.

3. Rodna procena će uključiti sledeće korake kao relevantne:
  - Reviziju postojećih strategija, procedura, praksi, metoda i obima upotrebe, kako bi se procenilo da li postoji bilo kakva nepravedna diskriminacija, da li su bazirane na rodnim stereotipima i da li na adekvatan način uzimaju u obzir sve specifične potrebe žena i muškaraca;
  - Reviziju raspodele sredstava, finansijskih i onih drugih, u gore navedene svrhe;
  - Identifikaciju prioriteta i po potrebi, ciljeva, kako bi se rešavala relevantna pitanja proistekla iz ovih revizija, kao i prepoznavanja poboljšanja u pružanju usluga
  - U ranoj fazi, procenjivanje svih značajnih ponuda za nove ili izmenjene strategije, procedure i izmene u raspodeli sredstava, radi utvrđivanja njihovog potencijalnog uticaja na žene i muškarce i donošenja konačnih odluka u svetlu ovih procena;
  - Svođenje potreba ili interesa onih koji su iskusili višestruku diskriminaciju ili hendikep.

Član 10 – Višestruka diskriminacija ili hendikep

1. Potpisnica prepoznaje da je zabranjena diskriminacija po svakom osnovu, kao što je pol, rasa, etnička pripadnost ili poreklo, genetske karakteristike, jezik, religija ili verovanje, političko ili drugo mišljenje, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, invaliditet, godište ili seksualna orijentacija.
2. Potpisnica dalje prepoznaje da je, uprkos ovoj zabrani, mnogo žena i muškaraca višestruko diskriminisano ili hendikepirano, uključujući i društveno-ekonomski hendikep, što direktno utiče na njihovu mogućnost da koriste druga prava utvrđena i propisana ovom Poveljom.
3. Potpisnica se obavezuje da će, u domenu svojih nadležnosti, preduzeti sve prihvatljive mere u borbi protiv posledica višestruke diskriminacije ili hendikepa, uključujući:

- Mogućnost rešavanja pitanja višestruke diskriminacije ili hendikepa u svom Akcionom planu za ravnopravnost i rodnoj proceni;
- Mogućnost da se pitanja koja proističu iz višestruke diskriminacije ili hendikepa uzmu u obzir prilikom sprovođenja aktivnosti ili mera utvrđena drugim Članovima ove Povelje;
- Sprovođenje kampanja javnog informisanja u borbi protiv stereotipa i promovisanje jednakih tretmana za one žene i muškarce koji su možda bili žrtve višestruke diskriminacije ili hendikepa;
- primena posebnih mera u rešavanju određenih potreba žena i muškaraca migranata.

Uloga poslodavca

Član 11

1. Potpisnik u ulozi poslodavca priznaje pravo rodne ravnopravnosti u svim aspektima zapošljavanja, uključujući organizaciju i uslove rada.
2. Potpisnik priznaje pravo na usklađivanje profesionalnog, društvenog i privatnog života, pravo na dostojanstvo i bezbednost na radnom mestu.
3. Potpisnik se obavezuje da će preduzeti sve prihvatljive mere, uključujući pozitivne aktivnosti u okviru svojih pravnih moći, u cilju pružanja podrške gore navedenim pravima.
4. Mere iz stava 3 podrazumevaju i sledeće:
  - a) reviziju relevantnih strategija i procedura vezanih za zapošljavanje u svojoj organizaciji, kao i razvoj i sprovođenje dela o zapošljavanju iz svog Akcionog plana za ravnopravnost u cilju rešavanja neravnopravnosti u prihvatljivom vremenskom periodu i između ostalog:
    - Jednakih plata, uključujući jednake plate za rad od jednake vrednosti,
    - Revizije plata, nagrada, platnog sistema i honorara,

- Mera kojima se obezbeđuje fer i jasno unapređenje i razvoj karijernih prilika,
  - Mera kojima se obezbeđuje podjednako učešće žena i muškaraca na svim nivoima, naročito kojima se rešava svaka nejednakost na višim upravljačkim nivoima,
  - Mere kojima se rešava svako razdvajanje posla bazirano na polu, kao i mere kojima se ohrabruju zaposleni da se bave netradicionalnim vrstama zaposlenja,
  - Mere kojima se obezbeđuje pošteno zapošljavanje,
  - Mere kojima se obezbeđuju adekvatni, zdravi i bezbedni uslovi za rad,
  - Procedure konsultacija sa zaposlenima i njihovim sindikatima čime se omogućava podjednako učešće žena i muškaraca u svim savetodavnim pregovaračkim telima.
- b) Protivljenje seksualnom uznemiravanju na radnom mestu, stavljajući jasno do znanja da je takvo ponašanje neprihvatljivo, pružajući podršku žrtvama, uvodeći i sprovodeći jasne strategije obračunavanja sa prestupnicima i podižući svest radnika o ovom problemu;
- c) Težnju ka takvoj radnoj snazi na svim nivoima organizacije koja će reflektovati društvenu, ekonomsku i kulturnu raznolikost njihovog lokalnog stanovništva;
- d) mogućnost usklađivanja profesionalnog, društvenog i privatnog života:
- Predstavljanjem strategija koje omogućavaju, gde je to moguće, prilagođavanje radnog vremena i dogovora oko nege osoba zavisnih od zaposlenih,
  - Ohrabrivanjem muškaraca da iskoriste svoje pravo odsustva radi nege zavisnih osoba.

Javne nabavke i ugovaranje

Član 12.

1. Potpisnica je dužna da u procesu sprovođenja zadataka i obaveza vezanih za javne nabavke, uključujući i ugovore sa dobavljačima, pružanje usluga ili izvedbu radova, zagovara rodnu ravnopravnost.
2. Pomenuta dužnost potpisnice je od posebnog značaja tamo gde ugovorom prepušta drugom pravnom licu pružanje relevantnih javnih usluga, za šta je potpisnica odgovorna po zakonu. U takvim slučajevima, potpisnica nastoji da pravno lice koje dobije posao (nezavisno od vrste vlasništva) ima iste obaveze po pitanju zalaganja za rodnu ravnopravnost kao da je potpisnica direktno pružala tu uslugu.
3. Potpisnica se dalje obavezuje da sprovede, gde god je to primenjivo, sledeće korake:
  - a) Za svaki posao od važnosti koji želi da sklopi, da razmotri relevantne rodne implikacije i prilike da zagovara ravnopravnost;
  - b) Da omogući da ugovorne odredbe obuhvate ciljeve rodne ravnopravnosti;
  - c) Da omogući da ostali uslovi propisani ugovorom koji se odnose na relevantan posao obuhvate i reflektuju te ciljeve;

- d) Da iskoristi nadležnost propisanu Zakonom o javnim nabavkama Evropske unije da utvrdi uslove rada i učinka koji obuhvataju pitanja od socijalnog značaja;
- e) Da osoblje ili savetnici budu odgovorni za poslove javnih nabavki a ugovorni partneri svesni rodne ravnopravnosti u svom poslu, uključujući organizovanje treninga u te svrhe;
- f) da odredbe glavnog ugovora uključe i uslov da su i podizvođači dužni da rade u skladu sa obavezom da zagovaraju rodnu ravnopravnost.

Uloga pružanja usluga

Član 13 – Edukacija i doživotno učenje

1. Potpisnica priznaje pravo na edukaciju, kao i pravo na pristup svim stručnim i stalnim obukama. Potpisnica priznaje bitnu ulogu edukacije u pružanju jednakih prilika, sticanju neophodnih životnih i radnih sposobnosti, kao i u obezbeđivanju novih mogućnosti za profesionalno i stručno usavršavanje u svim životnim dobima.
2. Potpisnica se obavezuje da će u okviru svojih nadležnosti, obezbediti ili zagovarati jednak mogućnost edukacije, stručne i stalne obuke za žene i muškarce, devojčice i dečake.
3. Potpisnica prepoznaje potrebu da eliminiše svako stereotipno shvatanje uloge žena i muškaraca u svim oblicima edukacije. Da bi to postigla, potpisnica se obavezuje da će sprovoditi ili zagovarati sledeće mere:
  - Reviziju materijala, školskih i drugih obrazovnih programa i predavačkih metoda, kako bi se sprečilo stereotipno ponašanje i delovanje,
  - Sprovođenje posebnih aktivnosti kojima se podstiče netradicionalni izbor karijere,
  - U okviru kurseva za edukaciju građana, posebno uključiti elemente koji ističu značaj jednakog učešća žena i muškaraca u demokratiskim procesima.

4. Potpisnica priznaje da načini na koji su uređene škole i druge obrazovne ustanove predstavljaju važne modele za decu i mlade. Stoga se obavezuje da će zagovarati podjednako učešće žena i muškaraca na svim nivoima školske organizacije i uprave.

Član 14 - Zdravstvo

1. Potpisnica priznaje pravo svih na visoki nivo fizičkog i mentalnog zdravlja i utvrđuje da je pristup kvalitetnom zdravstvu i lečenju, kao i preventivnoj nezi za žene i muškarce od velike važnosti za ostvarivanje ovog prava.
2. Potpisnica priznaje da lekarske i zdravstvene usluge moraju uzeti u obzir različite potrebe žena i muškaraca kako bi se obezbedile jednake mogućnosti za njihovo zdravlje. Potpisnica takođe priznaje da ove potrebe ne proizilaze samo iz bioloških razlika, već i iz različitih životnih i radnih uslova i stereotipnih ponašanja i pretpostavki.
3. Potpisnica se obavezuje da u okviru svojih dužnosti preduzme sve odgovarajuće aktivnosti, kako bi promovisala i svojim građanima obezbedila najviši nivo zdravstvene zaštite. U tu svrhu, potpisnica će sprovoditi ili zagovarati sledeće mere:
  - Uključiti rodno pravo prilikom planiranja, finansiranja i pružanja zdravstvenih i medicinskih usluga,
  - Postarati se da aktivnosti za promovisanje zdravstva, uključujući i one koje imaju za cilj podsticanje zdrave ishrane i važnost fizičke aktivnosti, uključe i prepoznavanje različitih potreba i položaja žena i muškaraca,
  - Postarati se da zdravstveni radnici, uključujući i one koji učestvuju u promovisanju zdravstva, prepoznaju načine na koje rod utiče na medicinsku i zdravstvenu zaštitu, kao i da uzmu u obzir različita iskustva žena i muškaraca u tom domenu,
  - Postarati se da žene i muškarci imaju pristup odgovarajućim informacijama o zdravstvu.

Član 15 – Socijalna zaštita i usluge

1. Potpisnica priznaje pravo svih na nužnu socijalnu zaštitu, kao i na socijalnu pomoć u slučaju potrebe.
2. Potpisnica priznaje različite potrebe žena i muškaraca koje mogu da proisteknu iz razlika u njihovim društvenim i ekonomskim prilikama i drugih faktora. Stoga, da bi osigurala jednako pravo žena i muškaraca na socijalnu zaštitu i socijalne usluge, potpisnica će sprovesti sve moguće korake da:
  - Uključi rodno pravo prilikom planiranja, finansiranja i pružanja socijalne zaštite i socijalnih usluga,
  - Obezbedi da oni koji pružaju socijalnu zaštitu i usluge prepoznaju načine na koje rod utiče na ove usluge, kao i da uzmu u obzir različita iskustva žena i muškaraca u tom domenu.

Član 16 – Dečija zaštita

1. Potpisnica priznaje važnu ulogu koju ima dobar kvalitet i pristupačna dečija zaštita, dostupna svim roditeljima i starateljima bez obzira na njihovu finansijsku situaciju, u zalaganju za pravu ravnopravnost između žena i muškarca i mogućnosti da usklade svoj posao, javni i privatni život. Potpisnica takođe priznaje doprinos koji takva zaštita daje ekonomskom i društvenom životu i strukturi lokalne zajednica i društvu uopšte.
2. Potpisnica se obavezuje da joj jedan od prioriteta bude pružanje i zagovor takve dečije zaštite, direktno ili kroz druge izvore. Dalje se obavezuje da podstakne pružanje takve zaštite od strane drugih, uključujući i lokalne poslodavce.
3. Potpisnica takođe priznaje da je odgajanje dece zajednička odgovornost žena i muškaraca i uopšte društva, i obavezuje se na borbu protiv rodnog stereotipa da je briga o detetu u glavnom dužnost i odgovornost žena.

Član 17 – Staranje o zavisnim osobama

1. Potpisnica priznaje odgovornost žena i muškaraca da se staraju o drugim zavisnim osobama osim dece i da ta odgovornost može uticati na njihovu ulogu u ekonomskom i društvenom životu.
2. Potpisnica takođe priznaje da su te obaveze neproporcionalno podeljene, te stoga predstavljaju prepreku postizanju pune ravnopravnosti između žena i muškaraca.
3. Potpisnica se obavezuje da će se boriti protiv neravnopravnosti tako što će:
  - Jedan od njenih prioriteta biti da obezbedi i promoviše visoki kvalitet odgovarajuće zaštite za zavisna lica, direktno ili putem drugih izvora,
  - Obezbediti pomoć i mogućnosti za lica koja su se našla u društvenoj izolaciji zbog staranja o zavisnim licima,
  - Sprovoditi kampanje protiv stereotipa koji podrazumevaju da je staranje o zavisnim osobama prvenstveno dužnost žena.

Član 18 – Društveno prihvatanje

1. Potpisnica priznaje pravo svih na zaštitu od siromaštva i društvene isključenosti, kao i da su žene uopšte sklonije društvenoj isključenosti zato što imaju manje pristupa sredstvima, robi, uslugama i povoljnim prilikama od muškaraca.
2. Potpisnica se stoga obavezuje da će kroz svoje aktivnosti i usluge, i u saradnji sa društvenim partnerima, preduzeti mere u okviru sveobuhvatnog i usklađenog pristupa da:
  - Potpomogne efikasni pristup zaposlenju, stanovanju, obukama, obrazovanju, kulturi, informacionim i komunikacionim tehnologijama, socijalnoj i zdravstvenoj pomoći svim licima koja žive ili rizikuju da se nađu u društvenoj isključenosti ili siromaštvu,

- Prepozna posebne potrebe i položaj žena u društvenoj isključenosti,
- Potpomogne integraciju žena i muškaraca migranata, u odnosu na njihove specifične potrebe.

Član 19 - Stanovanje

1. Potpisnica priznaje pravo na stanovanje kao i da pristup kvalitetnom stanovanju predstavlja jednu od najosnovnijih ljudskih potreba, neophodnih za dobrobit osobe i njene porodice.
2. Potpisnica priznaje da žene i muškarci često imaju specifične i jasne potrebe vezane za stanovanje koje moraju biti u potpunosti uzete u obzir, uključujući i činjenicu da:
  - a) u proseku žene imaju manje prihoda i sredstava od muškaraca, te stoga traže smeštaj koji sebi mogu da priušte;
  - b) žene su glave domaćinstava u većini porodica sa jednim roditeljem, kojim je potreban društveni smeštaj;
  - c) Ugroženi muškarci su često i najbrojniji među beskućnicima.
3. Potpisnica se stoga obavezuje da će, ukoliko je to moguće:
  - a) omogućiti ili potpomoći pronalaženje smeštaja adekvatne veličine i standarda, sa pristojnim životnim uslovima za sve i dostupim najnužnijim uslugama;
  - b) preduzeti korake u sprečavanju beskućništva, a posebno pružiti pomoć beskućnicima, u skladu sa kriterijumima potrebe, stepena ugroženosti i nediskriminacije;
  - c) u skladu sa mogućnostima, pomoći plaćanje smeštaja onima bez adekvatnih sredstava.
4. Potpisnica se takođe obavezuje da će obezbediti ili zagovarati jednako pravo žena i muškaraca da budu stanari, imaoци ili na neki drugi način vlasnici svojih domova, kao i da, u tu svrhu, koristi svoje moći ili uticaj da omogući da žene imaju jednako pravo na hipoteku i druge oblike finansijske pomoći i kredita u svrhu obezbeđivanja stambenog prostora.

Član 20 – Kultura, sport i rekreacija

1. Potpisnica priznaje pravo svih da učestvuju u kulturnom životu i uživaju u umetnosti.
2. Potpisnica takođe priznaje ulogu sporta koju on ima kada je u pitanju doprinos životu jedne zajednice i obezbeđivanje prava na zdravlje kao iz Člana 14. Takođe priznaje da žene i muškarci imaju isto pravo na ravnopravan pristup kulturnim, rekreativnim i sportskim aktivnostima i objektima.
3. Potpisnica priznaje da žene i muškarci mogu imati različita iskustva i interese po pitanju kulture, sporta i rekreacije, i da to može biti rezultat rodnog stereotipnog razmišljanja i delovanja, pa se stoga obavezuje da će sprovoditi i promovisati mere koje uključuju, po potrebi:
  - Obezbediti da žene i muškarci, dečaci i devojčice imaju podjednak pristup sportskim, rekreativnim i kulturnim objektima i aktivnostima,
  - Podsticati žene i muskarce, dečake i devojčice da ravnopravno učestvuju u sportskim i kulturnim aktivnostima, uključujući i one koje se tradicionalno smatraju “ženskim” ili “muškim”,
  - Podsticati umetnike, kao i kulturna i sportska udruženja, da promovišu kulturne i sportske aktivnosti koje osporavaju stereotipne stavove o ženama i muškarcima,
  - Podsticati javne biblioteke da osporavaju rodne stereotipe izborom knjiga i drugih materijala.

Član 21 – Sigurnost i bezbednost

1. Potpisnica priznaje pravo svake žene i muškarca na bezbednost i slobodu kretanja, kao i da ova prava ne mogu biti slobodno ili jednako sprovedena ukoliko žene i muškarci nisu sigurni ili bezbedni, bilo u privatnom ili javnom sektoru, ili ako se ne osećaju sigurno ili bezbedno.

2. Potpisnica takođe priznaje da se žene i muškarci, delom zbog različitih obaveza ili životnog stila, često suočavaju sa različitim problemima u pogledu sigurnosti i bezbednosti, koji se moraju rešavati.
3. Potpisnica se stoga obavezuje da će:
  - a) iz perspektive roda analizirati statistiku koja se tiče broja i modela incidenata (uključujući ozbiljne prekršaje protiv pojedinaca) koji utiču na bezbednost ili sigurnost žena i muškaraca kao i da, ukoliko smatra da je prikladno, izmeri stepen i prirodu straha ili prekršaja ili drugih izvora nesigurnosti;
  - b) Razviti i sprovesti planove, strategije i aktivnosti, uključujući i određena poboljšanja stanja ili uređenja lokalne sredine (na primer, saobraćajne raskrsnice, parkirališta, ulična rasveta), ili upravljačkih i srodnih službi, u cilju poboljšanja praktične bezbednosti i sigurnosti žena i muškaraca, kao i da teži da smanji njihov doživljaj nedovoljne sigurnosti i bezbednosti.

Član 22 – Rodno nasilje

1. Potpisnica priznaje da nasilje, zasnovano na rodnim razlikama, koje više ugrožava žene, predstavlja kršenje osnovnih ljudskih prava i rušenje dostojanstva i fizičkog i emocionalnog integriteta ljudskog bića.
2. Potpisnica priznaje da rodno nasilje proističe iz ideje prestupnika da je jedan pol superiorniji u odnosu na drugi u kontekstu nejednakog odnosa snaga.
3. Potpisnica se stoga obavezuje da ustanovi i podrži strategije i akcije protiv rodnog nasilja, uključujući i da:
  - Obezbedi ili potpomogne podršku žrtvama,
  - Informiše javnost, na svim relevantnim jezicima, o pomoći koja je obezbeđena u toj oblasti,
  - Omogućiti da profesionalni kadar prođe obuku o prepoznavanju žrtava i pomoći,

- Omogući efektnu saradnju između relevantnih službi i policije, zdravstvenih i stambenih službi,
- Promoviše kampanje o podizanju svesti građana i edukativnih programa usmerenih ka potencijalnim i stvarnim žrtvama i prestupnicima.

Član 23 – Trgovina ljudima

1. Potpisnica priznaje da kriminalna radnja trgovine ljudima, koja više ugrožava žene i devojke, predstavlja kršenje fundamentalnih ljudskih prava i narušavanje dostojanstva i fizičkog i emocionalnog integriteta ljudskog bića.
2. Potpisnica se obavezuje da ustanovi i podrži strategije i akcije u cilju prevencije trgovine ljudima uključujući i:
  - Kampanje širenja informacija i podizanja nivoa svesti građana,
  - Programe obuke za profesionalne kadrove odgovorne za prepoznavanje i pružanje podrške žrtvama,
  - Mere u cilju obeshrabrivanja potražnje,
  - Odgovarajuće mere pomoći žrtvama uključujući mogućnost lečenja, adekvatnog i sigurnog smeštaja i prevodilačkih usluga.

Planiranje i održivi razvoj

Član 24 – Održivi razvoj

1. Potpisnica priznaje da, u strategijama planiranja i razvoja svojih regiona u budućnosti, principi održivog razvoja moraju biti u potpunosti ispoštovani, obuhvativši ravnomernu integraciju ekonomske, društvene, ekološke i kulturne dimenzije, i da posebno uključuju potrebu za promocijom i postizanjem ravnopravnosti između žena i muškaraca.
2. Potpisnica se stoga obavezuje da uvrsti princip ravnopravnosti između žena i muškaraca kao fundamentalnu dimenziju u sva svoja planiranja ili razvoj strategija u postizanju održivog razvoja svojih regiona.

Član 25 – Urbanizam i lokalno planiranje

1. Potpisnica prepoznaje važnost svog prostornog, transportnog, ekonomskog razvoja i strategije korišćenja zemljišta i planova za stvaranje uslova u okviru kojih pravo na ravnopravnost između žena i muškaraca na lokalnom nivou može biti u potpunosti primenjeno.

2. Potpisnica se obavezuje da će garantovati usvajanje i primenu takvih strategija i planova.
  - Da uzme u obzir potrebu da zagovara efektivnu ravnopravnost u svim aspektima života u lokalnoj zajednici,
  - Da uzme u obzir posebne potrebe žena i muškaraca vezane za, na primer, zapošljavanje, pristup uslugama, kulturni život, obrazovanje i porodične obaveze, zasnovane na relevantnim lokalnim i drugim podacima, uključujući i rodnu procenu potpisnice,
  - Da usvoji visoko kvalitetna projektna rešenja koja uzimaju u obzir posebne potrebe žena i muškaraca.

Član 26 – Mobilnost i transport

1. Potpisnica priznaje da su mobilnost i pristup prevoznim sredstvima nužan uslov u primeni prava, zadataka i aktivnosti žena i muškaraca, uključujući i zapošljavanje, edukaciju, kulturu i pristup neophodnim službama i uslugama. Takođe priznaje da održivost i uspeh opštine ili regiona u mnogome zavisi od stepena razvoja efektivne, visokokvalitetne transportne infrastrukture i usluga javnog prevoza.
2. Potpisnica takođe priznaje da žene i muškarci često u praksi imaju različite potrebe i modele korišćenja mobilnosti i transporta, a koje su bazirane na faktorima kao što su primanja, starateljske obaveze ili radno vreme, kao i da zbog toga proporcionalno ima više žena korisnika javnog prevoza nego muškaraca.
3. Potpisnica se stoga obavezuje:
  - a) da će uzimati u obzir relevantne potrebe i modele korišćenja transporta žena i muškaraca, uključujući i stanovnike gradskih i ruralnih sredina;
  - b) da će omogućiti da transportne usluge dostupne građanima u datoj oblasti zadovoljavaju posebne i zajedničke potrebe žena i muškaraca, kao i postizanje prave ravnopravnosti između žena i muškaraca na lokalnom nivou.

4. Potpisnica se dalje obavezuje da će se zalagati za progresivan napredak usluga javnog prevoza prema i unutar opštine, uključujući i intermodalne veze, u cilju zadovoljavanja posebnih i opštih potreba žena i muškaraca za redovnim, jeftinim, sigurnim i dostupnim prevozom, kao i u cilju doprinosa održivom razvoju.

Član 27 – Ekonomski razvoj

1. Potpisnica priznaje da je uravnotežen i održiv ekonomski razvoj vitalna komponenta uspešne opštine ili regiona, kao i da njene aktivnosti i usluge u ovoj oblasti mogu značajno da doprinesu napretku u ravnopravnosti između žena i muškaraca.
2. Potpisnica prepoznaje potrebu da poveća brzinu i kvalitet zaposlenja žena, a takođe priznaje i da je stepen rizika od siromaštva, povezan sa dugoročnom nezaposlenošću i neplaćenim poslom, naročito visok kod žena.
3. Potpisnica se obavezuje da će u potpunosti uvrstiti potrebe i interese žena i muškaraca u svoje aktivnosti i usluge na polju ekonomskog razvoja, kao i prilike da unapredi jednakost među njima, i da preduzme odgovarajuće aktivnosti u tu svrhu. Te akcije mogu da uključuje:
  - Pomoć ženama preduzetnicama,
  - Finansijsku i drugu pomoć preduzećima u cilju promovisanja rodne ravnopravnosti,
  - Podsticanje obuke žena pripravnika u sticanju veština i kvalifikacija za poslove koji se tradicionalno smatraju “muškim” ili obrnuto,
  - Podsticanje poslodavaca da zapošljavaju žene pripravnike u skladu sa njihovim veštinama, kvalifikacijama i pozicijama koje se tradicionalno smatraju “muškim” i obrnuto.

Član 28 - Okruženje

1. Potpisnica priznaje svoju dužnost da radi u pravcu postizanja visokog nivoa zaštite i unapređenja kvaliteta životnog okruženja u svojoj opštini, uključujući lokalne strategije vezane za otpad, buku, kvalitet vazduha, prirodne razlike i uticaj na klimatske promene. Potpisnica priznaje jednako pravo žena i muškaraca da imaju korist od usluga i strategija vezanih za životu sredinu.
2. Potpisnica priznaje da se životi žena i muškaraca u mnogome razlikuju, i da se žene i muškarci razlikuju u korišćenju usluga i javnih ili otvorenih prostora na lokalnom nivou, ili se suočavaju sa različitim problemima vezanim za okruženje.
3. Potpisnica se u skladu sa tim obavezuje da će, prilikom razvijanja svojih strategija i usluga vezanih za okruženje, u potpunosti i jednako voditi računa o posebnim potrebama u životima žena i muškaraca, kao i o principima solidarnosti među generacijama.

Uloga nadzornog tela

Član 29 – Lokalna uprava kao nadzorno telo

1. Potpisnica prepoznaje, kroz sprovođenje svojih zadataka i nadležnosti kao regulatornog tela relevantnih aktivnosti u svojoj opštini, važnu ulogu koju igra efektivna kontrola i zaštita potrošača u obezbeđivanju sigurnosti i dobrobiti lokalnog stanovništva, kao i da tako uređene aktivnosti mogu imati različit uticaj na žene i muškarce.
2. Potpisnica se obavezuje da će, u okviru sprovođenja svojih nadzornih zadataka, uzeti u obzir posebne potrebe, interese i položaj žena i muškaraca.

Bratimljenje (twinning) i međunarodna saradnja

Član 30

1. Potpisnica prepoznaje značaj povezivanja i evropske i međunarodne saradnje sa lokalnim i regionalnim vlastima na zbližavanju građana i promociji zajedničkog učenja i razumevanja širom nacionalnih granica.
2. Potpisnica se obavezuje da će kroz svoje aktivnosti u oblasti povezivanja i evropske i međunarodne saradnje:
  - Ravnopravno uključiti žene i muskarce različitih položaja u pomenute aktivnosti,
  - Iskoristiti svoje veze i evropska i međunarodna partnerstva kao platformu za razmenu iskustava i zajedničkog učenja o pitanjima koja se tiču ravnopravnosti žena i muškaraca,
  - Uvrstiti dimenziju rodne ravnopravnosti u svoje aktivnosti decentralizovane saradnje.

ISBN 978-86-82455-69-1

9 788682 445569 1 >